

A magyar időszaki kiadványok repertóriumai II.

Kertész Gyula munkája (*A magyar időszaki kiadványok egyedi repertóriumai. Annotált bibliográfia*) először a hetvenes évek közepén jelent meg, és mintegy 370 tételt tartalmazott. Második, bővített kiadása, amelyben összeállítója 830-nál is több tételt közölt, 1990 óta fogalom a szakma számára.

Nem érdektelen röviden feleleveníteni, melyek voltak Kertész céljai a repertóriumok bibliográfiájának összeállításakor. Ahogyan azt munkája előszavában írta, egyfelől szerette volna elvégezni a műfaj nemzeti szintű, másodfokú bibliográfiai regisztrálását; másfelől a tájékoztatásban dolgozó könyvtáros kollégák munkáján kívánt könnyíteni. Végül: igyekezett hozzájárulni a Magyarországon elterjedt, ám megvalósulásaiban eltérő elveket tükröző, heterogén műfajelméleti-módszertani kérdések tisztázásához. Az elkészült, monumentális mű csak részben felelt meg szerzője elvárásainak. Mint azt ő maga is jelezte, a közös repertóriumok számbavétele, vagyis azoké, amelyek több időszaki kiadvány nagyobb intervallumban vizsgált anyagát tárják fel, meghaladták az erejét. (Nagyobb intervallumon Kertész a periodikumok esetében megjelenésük teljes idejét, vagy legalábbis több esztendő, míg napilapoknál legalább egy, indokolt esetekben fél évet értett.) Másodikként megjelölt célját ugyanakkor maradéktalanul teljesítette, hiszen „a Kertész” megjelenése óta a magyar időszaki kiadványokkal foglalkozó könyvtárosok és könyvtárhasználók elengedhetetlen segédletének számít. Ami az utolsó említett szándékot illeti, az utóbbi húsz esztendőben született időszaki kiadvány-repertóriumok legalább annyira felemás összképet mutatnak, mint ami az 1990-es műben tükröződött.

Borsos Attila bibliográfiája szemléletét és módszertanát tekintve egyaránt Kertész nyomdokain halad. Közel 500 tétele a napi- és hetilapok, folyóiratok, valamint évkönyvek, kalendáriumok nyomtatott repertóriumainak adatait gyűjti össze. A Kertész-kötet függelékeiben a szerző megjelölte azokat a repertóriumokat, amelyek a kézirat lezárása és a nyomdába kerülés közötti időszakban (1987 és 1988 folyamán) vagy már megjelentek, vagy amelyeknek előkészületeiről tudomást szerzett. Borsos innen átvette az első kategóriába tartozó szinte valamennyi tételt, és kiegészítette a címleírásokat, értelemszerűen kihagyva a másodikból mindazokat, amelyek valamilyen okból mégsem láttak nyomdafestéket. Az ott szereplő munkák némelyike gyaníthatóan pénzhiány miatt maradt kéziratban, gépiratban. (Ha összevetjük a két listát, láthatjuk, hogy például a *Magyar Társadalomtudományi Szemle* [1908–1918] vagy a *Szabolcsi Tanító* [1922–1944] repertóriumai ilyenek.) Akadnak persze olyanok, amelyek kiadását gyaníthatóan a rendszerváltás hiúsította meg; ez történhetett a *Magyar Munkás Párt+Népszava Naptár* (1878–1948) vagy a *Pártépítés* (1950–1956) című kiadványok esetében.

A folytatás erénye továbbá, hogy feldolgozta azokat a közös repertóriumokat, amelyek korábban kimaradtak az összeállításból. (Kérdés ugyanakkor, hogy mire gondolhatott Kertész, amikor munkája előszavában ezek százas nagyságrendjére utalt, hiszen ha valóban így volt, ezek külön kötetet töltenének meg.) Ebben a körben mindenekelőtt Galambos Ferencnek a két világháború közötti időszak sajtótörténetét feltáró áldozatos munkáját kell megemlíteni. Felbecsülhetetlen kutatómunkát végzett, amikor összeállította többek között *A bécsi magyar emigráció újságjai és folyóiratai (1919–1933)* című kiadványt, benne 33 hírlap, hetilap és folyóirat cikkeinek repertóriumával. Hasonlóan átfogó igénnyel született a *Kisebb felvidéki folyóiratok (1919–1938)* áttekintése 14 sajtótermék adataival, vagy a *Kisebb könyvészeti folyóirataink írói és írásai*, valamint a *Két erdélyi folyóirat, a Hittel (1936–1944)* és az *Erdélyi Irodalmi Szemle (1924–1929)*. Ugyanakkor szinte hihetetlen, hogy alapvető repertóriumai közül jónéhány a mai napig egyetlen példányban férhető hozzá (az OSZK folyóirat-olvasó termében).

Borsos Attila bibliográfiája nem csupán az említett tartalmi szempontok alapján tekinthető a korábbi munka folytatásának. Ezt látjuk akkor is, amikor a tételek szerkezetét vesszük szemügyre. Az időszaki kiadványok a címek betűrendjében követik egymást, és nem változtak az annotáció elemei sem. Ahol pedig az összeállító módosított „a Kertész”-hez képest, szerencsés kézzel tette: egyszerűsödött a tipográfiai kép, szűkszavúbbak lettek az annotációk megjegyzései, és lemondott azokról az értékelésekről, amelyekkel elődje a repertóriumok minőségét, praktikusságát jellemezte. A szikárabb megjelenítés ugyanakkor nem jelenti, hogy az adatok kevésbé lennének informatívak. Egyedül talán azt sajnálhatjuk, hogy nem találunk utalást a különböző időszaki kiadványok periodicitására – igaz, ez Kertésznel is csak elvétve fordult elő.

Vessünk egy pillantást a repertóriumok tartalmi jellemzőire! A 490 feltüntetett tétel túlnyomó többsége humán- és társadalomtudományi (irodalom-, történelem-, könyvtár- vagy neveléstudományi, művészettörténeti és filozófiai, szociológiai) vonatkozású sajtótermékre utal, műszaki vagy természettudományos profilút alig többet, mint kéttucatnyit találunk közöttük. (Ez utóbbiak jelentős hányada a székesfehérvári Magyar Alumíniumipari Múzeum gondozásában, az *Ipartörténeti források* sorozatban jelent meg.) Ezen a területen tehát minden bizonnyal találnak tennivalót a jövőben a kiadvány-repertorizálással foglalkozók. Mielőtt azonban ítéletet mondanánk az érintett területek orgánumainak feldolgozottságáról, nem árt felidézniünk azt a tényt, hogy az alkalmazott tudományok esetében nemhogy a könyvtári segédletek, de maguk a folyóiratok is legtöbbször kizárólag elektronikus formában találhatóak meg, vagyis alulreprezentáltak a kiadványban félrevezető.

Az adatok alapján úgy tűnik, hogy bizonyos témák iránt megélnékül az érdeklődés. Ilyen a hittudomány, illetve a különböző egyházakhoz köthető kiadványok feldolgozása, hiszen ezek közül mintegy kéttucatnyi időszaki kiadvány repertóriuma készült el az utóbbi években. Előrelépés történt a könyvtári, könyvtártudományi folyóiratok feldolgozásában is: ezt jelzi a 11 újonnan megjelent repertórium (amirehhez hozzászámíthatjuk Galambos Ferenc vonatkozó munkáinak további 7 tételét). Hasonlóképpen öröndetes, hogy a múzeumok évkönyveinek repertorizálása is nagyobb lendületet kapott (20-nál több kiadvány sorolható ide), lévén az említett műhelyek a helytörténeti kutatás központjai, amelyek szervezik és számon tartják a megyékben folytatott tudományos tevékenységet.

Ha a formai jellemzőket vesszük szemügyre, azt látjuk, hogy a repertóriumok egynegyede önálló kötetként jelent meg. Ugyanezt az arányt mutatják a gépiratos–kéziratos összeállítások, megint csak utalva Galambos Ferenc munkásságára. Amennyiben a jövőben szisztematikus munka indul a hiányok és a még kevésbé feldolgozott területek feltérképezésére, úgy első lépésként cseket az – általában szakdolgozatokként született repertóriumokat – lenne érdemes áttekinteni, és hozzáférhetővé tenni az arra érdemeseket. Az Országos Széchényi Könyvtárban (a folyóirat-olvasóban vagy a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban) fellelhető egy példányos munkák csak így válhatnak hasznossá az olvasóközönség számára. kerülhetnének be a kutatás vérkeringésébe.

Ami a kiadványok földrajzi megoszlását illeti, feltűnik, hogy mennyire hangsúlyosan vannak jelen a határon túli szellemi műhelyek produktumai. 28 összeállítás a Kárpát-medencei magyar közösségek, további 5 a nyugati emigráció kiadványait dolgozza fel. A két világháború közötti időszak felvidéki szellemi életéről és a baloldali emigrációról a már említett Galambos-féle kötetek adnak áttekintést. Együttes számuk így meghaladja a 80-at, vagyis a tételek egyhatoda ide tartozik. Ami viszont meglepő, az az idegen nyelvű hungarika-anyag iránti érdeklődés (pontosabban annak hiánya).

Kertész Gyula harminc évvel ezelőtt azt remélte, hogy a számítástechnika – akkoriban még csak körvonalazódó – lehetőségeire építve, belátható időn belül megteremthető lesz a repertóriumok nemzeti bibliográfiai szintű feltárása. A technikai feltételek azóta valóban hihetetlen mértékben fejlődtek. Ugyanakkor például a bibliográfiai munka nem követi a változásokat: az irodalomtudomány szakbibliográfiáját utoljára 1990-ben állították össze, a történelemtudományé a '90-es évek elején néhány évet élt meg. Ami az időszaki kiadványokat illeti, előbb-utóbb nem kerülhető meg a csupán elektronikus formában létező repertóriumok számbavétele. Néhány cím annak érzékeltetésére, hogy fontos kiadványokról van szó: *BUKSZ, Kortárs, Holmi, Hitel, Irodalomtörténeti Közlemények, Magyar Szemle, Múltunk, Századok* stb. Ezt a hiányosságot igyekszik pótolni az Országos Széchényi Könyvtár február óta működő új szolgáltatása, a HUMANUS (Humán tudományi Tanulmányok és Cikkek Adatbázisa), amely honlapján – az „Egyéb források” alatt – folyamatosan bővíti az elektronikus formátumú folyóirat-repertóriumok adatait. Számos kiadvány esetében persze még ebben a formában is hiába keressük a repertóriumokat. Ismét csak a teljesség igénye nélkül: *Helikon, Irodalomtörténet, Nagyvilág, Műhely, História, Magyar Könyvszemle, Magyar Lettre Internationale, Pro Philosophia Füzetek, Pannonhalmi Szemle, Pro Minoritate, Ki-sebbségkutatás, Honismeret* stb.

Ha komolyan vesszük Kertész Gyula örökségét, akkor könyvtárak, kutatói műhelyek, egyetemek összehangolt bevonásával kialakított stratégiai tervre lenne szükség, hogy elvégezzük a ránk testált feladatot. Borsos Attila kötete nagymértékben hozzájárul az adósság törlesztéséhez.

(Borsos Attila: A magyar időszaki kiadványok repertóriumai II. Annotált bibliográfia. Bp., 2008. Országos Széchényi Könyvtár–Gondolat Kiadó [Nemzeti Téka])

Vasbányai Ferenc

Pázmány Pétertől a világhálóig – Könyvtárak Tatabányán

Mindig jó érzés tölti el az embert, ha látja, hogy ebben a versenyszellemű világban a könyvtárak a kor követelményeihez igazodva, a legújabb technikai lehetőségekkel élve igyekeznek felhívni magukra a figyelmet. Ennek kiváló példája a tatabányai József Attila Megyei Könyvtár DVD-je, amely az NKA támogatásával készült.

A DVD címe (*Pázmány Pétertől a világhálóig*) igen találó, jól mutatja, hogy ma milyennek kell lennie a könyvtárnak ahhoz, hogy megállja a helyét: egyaránt kell őriznie a múlt értékeit és haladnia a korrallal. A tízperces filmben narrátor mutatja be a megyei könyvtárat, majd nyolc reklámspottal igyekeznek népszerűsíteni a szolgáltatásait.

A Tatabánya könyvtári ellátását biztosító könyvtárak felsorolását követően tehát a megyei könyvtár bemutatása következik. Megtudhatjuk, mi minden rejlik a könyvtár állományában a helyismereti anyagtól a muzeális gyűjteményen át az idegen nyelvű kötetekig és a hangoskönyvekig. A szabadpolcokon található olvasnivalókat bárki láthatja, aki betér a könyvtárba, a raktár azonban a rendszeresen idelátogatók számára is ismeretlen terület. Így még az utóbbiaknak is tud újat mutatni ez a film, amely a raktárba is bepillantást enged egy-egy kép erejéig. Eligazítást kapunk arra vonatkozólag, hogy mi a különbség a látogató és az olvasójegy között, de a hagyományos és – az intézmény honlapján is elérhető – elektronikus katalógus használatába is betekintést nyerünk. A könyvtár kiadói, valamint módszertani tevékenysége mellett többek között abból is ízelítőt kaphatunk, milyen színes programokkal várják a könyvtár munkatársai az érdeklődőket, felnőtteket és gyermekeket egyaránt, az internethasználói képzésektől egészen Berecz András előadóstéjéig.

A készítők igyekeztek minden használói korosztály képviselőjét felvonultatni a filmben, az egészen kicsiny gyermekektől a nyugdíjasokig, hiszen kortól függetlenül bárki találhat kedvére való szolgáltatást a megyei könyvtárban.

A reklámspotokban szakdolgozatához anyagot gyűjtő fiatal lány, DVD-t kölcsönző fiatalember, internetező gyerekek vagy éppen az Ausztráliában élő unokájával e-mailező nyugdíjas hölgy egyaránt felbukkan. Az egyik reklámban a nagypapa unokája kérdésére sommásan a következőképpen fogalmazza meg, mi is a könyvtár: „Régen az volt az internet.” Minden spot – egy mosolygós könyvtáros hölgy szájából elhangzó – „Találkozunk a könyvtárban!” szlogennel zárul, és valóban, aki ezt a kedvescsináló képekben bővelkedő filmet megnézi, bizonyára kedvet érez majd, hogy eleget tegyen a kedves invitálásnak.

(Az oroszlanói és a tatabányai televízió által készített film és reklámspotok a könyvtár honlapján is elérhetőek: http://www.jamk.hu/jamk_video.htm)

Tóth Andrea

50 SZÁZALÉKOS KEDVEZMÉNY A LUCIDUS KIADÓNÁL

A Lucidus Kiadó 2008. április 1-jétől féláron kínálja a Kisebbségkutatás Könyvek-sorozat alábbi köteteit:

Barta János-Papp Klára (szerk.): „Nincsen nekünk több hazánk ennél...” Tanulmányok a Bocskai-felkelés történetéhez	3200 Ft helyett 1600 Ft
Biborbanszületett Konstantín: A birodalom kormányzása (Kétnyelvű)	3900 Ft helyett 1950 Ft
Eckhardt Sándor: A francia forradalom eszméi Magyarországon	2400 Ft helyett 1200 Ft
Fábri István (szerk.): Kisebbségi lét és érvényesülés. A magyar lakosság munkaerő-piaci kihívásai a Kárpát-medencében	2200 Ft helyett 1100 Ft
Kovács József László: A soproni Parnasszus. Sopron-Ödenburg kétnyelvű irodalma a kezdetektől napjainkig	2900 Ft helyett 1450 Ft
Köpeczi Béla: Rákóczi útjain	2200 Ft helyett 1100 Ft
Miskolczy Ambrus: Határjárás a román–magyar közös múltban	3400 Ft helyett 1700 Ft
Niederhauser Emil: Magyarország és Európa	2700 Ft helyett 1350 Ft
Péntek János (szerk.): Magyarul megszólaló tudomány	2800 Ft helyett 1400 Ft
Pomogáts Béla: Változó Erdély	2250 Ft helyett 1100 Ft
Rátz Kálmán: A pánszlávizmus története	2450 Ft helyett 1200 Ft
Szekfű Gyula (szerk.): A magyarság és a szlávok	2200 Ft helyett 1100 Ft
Takács Péter: Bánffy Miklós világa	2800 Ft helyett 1400 Ft
Tóth Judit: Státuszjogok	3200 Ft helyett 1600 Ft

A megrendeléseket utánvétellel, írásos megrendelés esetén átutalással teljesítünk. Érdeklődni lehet: cholnokj@mol.gov.hu;

Postai címünk: 1192 Budapest, Gomb u. 7.; fax: 225-2866.

Szükség esetén az igényelt könyvek elszállíthatók a Budapest I. ker., Hess András tér 5., fsz. 83. alatti szerkesztőségéből.

